# Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Görsel Algılarının Gelişiminde Televizyondaki Çocuk Programlarının Etkisi

* Burcu GEZER ŞEN

**ÖZET**

Televizyondaki çocuk programları görsel açıdan zengin içeriğiyle dikkat çekmektedir. Araştırmada, özel eğitime gereksinimi olan çocukların görsel algılarının gelişiminde televizyondaki çocuk programlarının ne derece etkin olduğu konusunun ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, veri toplama aracı olarak görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmış, televizyonda yayınlanan 5 çocuk programı gözlemlenmiş ve özel eğitime ihtiyacı olan çocukların görsel algılarının gelişiminde televizyondaki çocuk programlarının etkisine ilişkin ebeveyn görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmada, 2011 – 2012 öğretim yılında Elazığ il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların ebeveynlerinden 25'inin görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen bulgular, çocuğun görsel algısının gelişiminde televizyondaki çocuk programlarının etkin bir role sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Özel Eğitim, Çocuk Programları, Televizyon, Görsel Algı, Ebeveyn.

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. e-posta: burcugezersen@firat.edu.tr

The Impact of Children's Television Programs on the Development of Visual Perception of Children with Special Educational Needs

**ABSTRACT**

Children's programs on TV attract attention with visually rich content. In the study, it is aimed to consider the issue of effectuality of children's programs on television on the development of visual perception for children who need special education. For this purpose, interview and observation techniques were used to collect data, 5 children's television programs were observed and parental views were investigated about the impact of children's television programs to the development of visual perception of children with special needs. In the study, 25 of parents' opinions have been taken whose children are being educated in special education institutions connected to Ministry of National Education in 2011 - 2012 academic year in Elazig city center. Obtained findings have revealed that, children's programs on TV have an effective role on the development of the child visual perception.

**Keywords:** Special Education, Children's TV Programs, Television, Visual Perception, Parents.

## GİRİŞ

Görsel algılama, bireyin gördüğünü kavraması, bilgiyi işlemesi ve yorumlaması şeklinde tanımlanmaktadır (Aral ve Erturan, 1999: 58). Frostig (1968: 5), görsel algıdaki becerinin çocuklarda okuma, yazma, heceleme ve aritmetik hesaplar yapma becerilerini geliştirdiğini ve okulda başarılı olmaları için gerekli diğer yeteneklerinin tümünü ilerletmelerine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Frostig'in Gelişimsel Görsel Algı Testi, göz-motor koordinasyonu, şekil-zemin algısı, form değişmezliği, uzaysal konum ve mekansal ilişkiler olmak üzere beş görsel alanı ölçmeye yöneliktir. Bu

alanlardaki görsel algısal beceriler gelecekteki okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi için önemlidir (Barnett vd. 1970: 15).

Yapılan araştırmalar görsel algı problemleri yaşayan çocukların, dikkat ve dinleme becerilerinde, davranışları planlama, beden algısı, denge ve koordinasyonda, akademik becerilerde, mantık yürütme becerilerinde ve günlük yaşam becerilerinde başarısız olduklarını, çocukların yetersizliklerinin farkında olmaları sebebiyle de güvensiz, mutsuz ve çekingen davrandıklarını ve aileleri, arkadaşları veya diğer insanlar tarafından olumsuz sosyal etiketlemeler ile karşı karşıya kaldıklarını göstermiştir (bkz. Ercan ve Aral, 2011: 445).

Algılama yeteneği belirli kavramların kazanılmasında etkili bir unsurdur. Çocukların görsel algısının gelişmiş olması genelleme yapma, eşleştirme, ayırt etme, modeli taklit etme, resim yapma, kağıt kesme ve yazma çalışmalarında başarılı olmalarını sağlar. Görsel algı diğer algılama yolları içinde öğrenmeye en fazla katkı sağlayan alandır ve bu yönüyle öğrenmede özel bir öneme sahiptir. Göz motor gelişiminin bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişime olan etkisi göz önünde bulundurulduğunda, görsel algılama ile ilgili çalışmalar daha önemli hale gelmektedir. Görsel algılama üç ile yedi yaşlar arasında çok hızlı bir şekilde gelişme göstermektedir. Bu dönem, algılama problemlerinin anlaşılması ve gerekli tedbirlerin alınması için çok uygun bir dönemdir (Tuğrul vd., 2002: 3).

Gelişimin çok hızlı olduğu çocukluk döneminde televizyon, çocukların ilgisini çeken ve özellikle görselliğe hitap eden etkili bir uyarıcı olma özelliğine sahiptir. Televizyon, bir yandan dünyaya açılan bir pencere görevini üstlenirken, bir yandan da hem görsel hem de işitsel uyaran sunan bir öğrenme ortamı niteliğindedir (Yapıcı, 2006). Televizyon çocuğu bilgiye

ulaştıran, görsel ve işitsel uyaran sunma özelliğiyle bilginin kalıcılığını destekleyen önemli bir araçtır. Bu öğrenme aracı, bünyesinde pek çok olumlu unsuru barındırdığı gibi, çeşitli olumsuz yönleri olduğunun da vurgulanması gerekmektedir. Çocuğun bu eğitim aracından en etkin şekilde faydalanabilmesi, olumsuz unsurların göz ardı edilmemesi ve çocuğun öğrenme ortamından uzaklaştırılmasıyla mümkün hale gelebilmektedir.

Son zamanlarda yapılan çoğu araştırma televizyonun çocuğun masumiyetini yok ettiği, çocuğa şiddet ve korku aşıladığı yönündedir. Genel olarak bakıldığında, televizyon yayınları çocuk gelişimi açısından birçok olumsuzluğu bünyesinde barındırmaktadır. Tüm bunlara rağmen, televizyon aslında çocuğa birçok şeyi öğretebilmek için etkili bir araçtır. Olumsuz yayınlara rağmen, televizyonda çocuğun gelişimini destekleyen pek çok yayının varlığını gözlemlememiz mümkündür.

**AMAÇ ve YÖNTEM**

Bu araştırmanın amacı, özel eğitime gereksinimi olan çocukların görsel algılarının gelişiminde televizyondaki çocuk programlarının ne derece etkin olduğunun belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, televizyonda yayınlanan 5 çocuk programı (Pepee, Caillou, Mimocan Her Yerde, Paytak, Tarçın ve Arkadaşları) gözlemlenmiş ve özel eğitime ihtiyacı olan çocukların görsel algılarının gelişiminde televizyondaki çocuk programlarının etkisine ilişkin ebeveyn görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmada, 2011 – 2012 öğretim yılında Elazığ il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların ebeveynlerinden 25'inin görüşlerine başvurulmuştur. Özel eğitime gereksinimi olan çocukların görsel algılarının gelişiminde televizyondaki

çocuk programlarının etkili olup olmadığı sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

1. Ebeveyn çocuk programlarından Pepee'nin çocuğun görsel algı gelişimi üzerindeki etkisini nasıl tanımlamaktadır?
2. Ebeveyn çocuk programlarından Caillou'nun çocuğun görsel algı gelişimi üzerindeki etkisini nasıl tanımlamaktadır?
3. Ebeveyn çocuk programlarından Mimocan Her Yerde'nin çocuğun görsel algı gelişimi üzerindeki etkisini nasıl tanımlamaktadır?
4. Ebeveyn çocuk programlarından Paytak'tan Öyküler'in çocuğun görsel algı gelişimi üzerindeki etkisini nasıl tanımlamaktadır?
5. Ebeveyn çocuk programlarından Tarçın ve Arkadaşları'nın çocuğun görsel algı gelişimi üzerindeki etkisini nasıl tanımlamaktadır?

Betimsel nitelikli olan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuş ve nitel durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama araçlarından görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Görüşme esnasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve form açık uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Sorular araştırma boyunca belirli bir düzen içerisinde ebeveynlere yöneltilmiştir. Görüşme formuna konuşmanın akışına göre yeni sorular eklenebilecek ya da çıkarılabilecek şekilde düzenlenmiştir. Araştırmada ayrıca, televizyonda yayınlanan 5 çocuk programı (Pepee, Caillou, Mimocan Her Yerde, Paytak, Tarçın ve Arkadaşları) gözlemlenmiş, bu programların çocuğun görsel algısının gelişimi üzerinde ne derece etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulguların çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizine başvurulmuştur.

## BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular alt problemlere bağlı olarak ele alınmıştır. Öncelikle çocuk programlarıyla ilgili gözlemlere, daha sonra da ebeveyn görüşlerine yer verilmiştir.

### Pepee

Yerli yapım olan Pepee çizgi filminde Pepee'nin ailesi ve arkadaşlarıyla yaşadıkları konu alınmıştır. Çizgi filmde temel kavramların yanında, sosyal kurallar da işlenmiştir. Çocukların hem sayı saymayı öğrenmeleri, hem halk oyunları vb. kültürel öğeleri öğrenmeleri, hem de paylaşmayı, arkadaşlığı, sevgi ve saygıyı öğrenmeleri hedeflenmiştir. Aynı zamanda çocuklara öz bakım becerileri de kazandırılmaya çalışılmaktadır. Çocukların psikolojik ve sosyal gelişimine zarar verecek şiddet vb. unsurlara yer verilmemiştir.

Çocuklarının en çok izlediği çocuk programları sorulduğunda, ebeveynlerin tamamı çocuklarının en çok izlediği çocuk programlarının başında Pepee ve Caillou'nun geldiğini belirtmiştir. Ebeveynler, genel olarak Pepee'nin çocuklarına halk oyunlarını, temizlik kurallarını, temel kavramları öğretmede etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

### Caillou

Caillou isimli çizgi film, Caillou'nun ailesiyle ve arkadaşlarıyla yaşadıklarını konu almaktadır. Bir yandan çocuklara okuma yazma, sayı sayma gibi akademik beceriler kazandırılması hedeflenirken, diğer yandan aile bağları, yeni doğan kardeşiyle iletişim kurma, sevgi ve saygı, yardımlaşma, paylaşma, kurallara uyma vb. sosyal unsurların da

vurgulanmış olduğu görülmektedir. Bu çizgi filmde de çocukların psikolojik ve sosyal gelişimine zarar verecek şiddet vb. unsurlara yer verilmemiştir.

Ebeveynlerin tamamı Caillou'nun, çocuklarının en çok izlediği çocuk programlarının başında geldiğini ifade etmiştir. Çocuğunda öğrenme güçlüğü olan bir anne, çocuğunun paylaşmaya açık olmadığını, kardeşiyle sık sık tartıştığını, kıskanç bir yapıda olduğunu ancak Caillou'nun kardeşiyle oynamasının çocuğunun ilgisini çektiğini belirtmiştir.

**Mimocan Her Yerde**

Mimocan Her Yerde isimli çocuk programı Mimocan ve arkadaşlarının yaşadıklarını konu almaktadır. Bu kukla programında olaylar stüdyo ortamında değil, gerçek ortamlarda işlenmektedir. Çocukların çevre ve doğa algılarının gelişmesinin hedeflendiği bu programda çocuklara hem sayı sayma vb. konulardaki temel bilgiler kazandırılmaya çalışılmakta, hem de sinema, tren istasyonu, meyve bahçesi vb. yaşam alanları tanıtılmaktadır. Programda aynı zamanda çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemeye yönelik paylaşma, arkadaşlık vb. değerlere de yer verilmiştir. Olaylar doğal ortamlarda geçmekte ve çocuklara gündelik hayattaki doğru davranış biçimleri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Programda çocukların psikolojik ve sosyal gelişimine zarar verecek şiddet vb. unsurlara yer verilmemiştir.

Çocuğun öğrendiklerini resmetmesi, görsel zekânın gelişimiyle ilgili bizlere ipucu veren noktalardan birisidir. 15 yaşında öğrenme güçlüğü olan kız çocuk annesine çocuğunun televizyonda yeni öğrendiği şeyleri resmedip resmetmediği sorulmuş ve anne "yeni öğrendiği şeylerin resmini çiziyor." şeklinde yanıt vermiştir. Bu tespit çocuğun televizyondan yeni şeyler öğrendiğini ve bu bilgilerin kalıcı olabildiğini göstermektedir.

**Paytak'tan Öyküler**

Paytak'tan Öyküler isimli çocuk programında işitme engelli çocukların nasıl iletişim kurduğuyla ilgili çocukların bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Her bölümde ayrı bir öyküye yer verilmekte ve çocukların renkleri, sayıları, hayvanları vb. temel kavramları öğrenmesi, temizlik vb. öz bakım becerileriyle ilgili bilgilenmesi, duyguların ve sosyal kuralların öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu programda da çocukların psikolojik ve sosyal gelişimine zarar verecek şiddet vb. unsurlara yer verilmemiştir.

Çocuğunda dikkat eksikliği olan bir anneye çocuğun televizyonda izlediklerini evde uygulayıp uygulamadığı, yakınındakilerle yeni öğrendiklerini paylaşıp paylaşmadığı sorulduğunda "Televizyonda yeni bir şey öğrendiğinde bana anlatır." şeklinde yanıt vermiştir.

**Tarçın ve Arkadaşları**

Tarçın ve Arkadaşları isimli çocuk programında çocuğun öğrenmesi gereken kavramlar ve sosyal yaşam kuralları işlenmektedir. Çocukların mevsimleri, uzun ve kısa gibi kavramları, sayıları vb. temel kavramları aynı program içerisinde öğrenmesi amaçlanmaktadır. Her programda ayrı bir konu işlenmektedir. Programda çocukların psikolojik ve sosyal gelişimine zarar verecek şiddet vb. unsurlara yer verilmemiştir.

Araştırmada çocukların televizyon izleme alışkanlıklarıyla ilgili olarak, 11 yaşında fiziksel engelli erkek çocuğu olan ilkokul mezunu anne "Çocuğum sürekli bizimle birlikte televizyon izler. Biz ne izlersek o da izler. Biz uyumadan uyumaz. Geç saatlere kadar televizyon izler. Çocuğumun izlediği programları kontrol etmiyorum. Zaten kendisi seçici davranıyor." yanıtını vermiştir. Aynı soruyu, 10 yaşında öğrenme güçlüğü olan kız çocuğuna sahip lise mezunu anne ise "Televizyon çocuğumun deşarj olmasını sağlıyor. Çocuğuma süre kısıtlamasında bulunmuyorum. Evimizde

sürekli çocuk kanallarını ve çizgi filmleri izliyoruz. Televizyonda çocuğumu kötü etkileyecek görüntüler olduğunda kanal değiştiriyorum." şeklinde yanıtlamıştır. Konuyla ilgili olarak, ebeveynlerin öğrenim durumunun çocuğun televizyon izleme saati ve izlediği programlar konusunda daha duyarlı olmasını sağladığı düşünülmektedir. Araştırmada bazı ebeveynlerin çocuğunu televizyon izlerken hiçbir şekilde kontrol etmediğini ifade ettiği gözlemlenmiştir. 16 yaşında öğrenme güçlüğü olan kız çocuğuna sahip bir anne, "Çocuğum dövüş programlarından, şiddet içerikli programlardan hoşlanıyor. Abileri ne izlerse o da onları izliyor. İzlerken mutlu olduğu için ben de izlemesine izin veriyorum." şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Bu tespitler, özel eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların ebeveynlerine medya okuryazarlığı eğitimi verilmesinin ne kadar gerekli olduğunu gözler önüne sermiştir.

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Görsel uyaranların öğrenme üzerindeki olumlu etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Tüm eğitim ortamlarında olduğu gibi özel eğitimde de görsel uyaran zenginliğinin algıyı ve öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği düşünülebilir. Yapılan araştırma, bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Ebeveynlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkarak, görsel uyaranların özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar üzerinde pek çok konuda etkili olduğu belirlenmiştir. Önemli bir iletişim aracı olan televizyonun aynı zamanda özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için önemli bir uyaran olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamındaki çocukların tamamının televizyondan gelen mesajlara duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca televizyon, bu çocuklar için davranış değiştirme konusunda önemli bir araçtır.

Araştırmada, sosyal becerilerin geliştirilmesinde, kuralların öğrenilmesinde özellikle çocuk programlarının önemli derecede etkili olduğu belirlenmiştir. Ebeveynler, televizyondaki çocuk programlarının özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için kuralları öğrenme, sosyal ilişkileri gözlemleme, paylaşımcılık ve empati gibi sosyal değerleri kazanma konusunda etkili olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla televizyondaki çocuk programlarının sunduğu içerikler yoluyla çocuklar üzerinde pek çok sosyal kazanım elde edilmesini sağladığı söylenebilir.

Sosyal kazanımların yanı sıra, televizyondaki çocuk programları çocuklara temel kavramları öğrenmede, öz bakım becerilerini kazanmada, gerçek hayatı gözlemlemede ve daha pek çok konuda olumlu katkı sağlamaktadır. Çocuklar görsel uyaran zenginliğine sahip olan bu öğrenme ortamı sayesinde hayatı çok yönlü gözlemleme imkanı bulmaktadır. Görsel uyaran zenginliği görsel algıyı ve öğrenmeyi olumlu etkilemektedir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki somut etkilerini gözlemleyebilmek adına ebeveynlere çocuklarının gördüklerini resmedip resmetmediği veya izledikleri hakkında daha sonra konuşup konuşmadığı sorulmuştur. Ebeveynlerin çoğunun çocuklarının izledikleri hakkında daha sonra konuştuklarını belirtmeleri bu somut etkiyi gözler önüne sermektedir. Çocuklar televizyonda gözlemlediği şeyleri hem resmetmekte hem de bu konularla ilgili konuşmaktadır.

Araştırmada televizyonun görsel algı ve öğrenme üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra, televizyon izleme saatlerindeki kontrolsüzlük ve izlenen televizyon programlarında seçiciliğe dikkat etmeme gibi olumsuzluklar da gözlemlenmiştir. Ebeveynler özel eğitime ihtiyacı olan çocukları için

televizyonu kimi zaman bir sakinleştirici olarak görmekte, kimi zaman televizyon bu çocuklar için bir oyalayıcı veya bir bakıcı olarak kullanılmakta, kimi zaman çocuk için bir öğrenme ortamı olmaktan çıkmakta ve hayatının büyük bölümünü kaplayan bir uğraş halini almakta, kimi zamansa çocuğu şiddete alıştıran bir olumsuzluk olarak ortaya çıkmaktadır. Televizyonun olumsuz etkilerinin göz ardı edilmemesi bu noktada oldukça önem taşımaktadır. Çocuklarını doğru yönlendirebilmesi için ebeveynlerin bilinçli birer medya kullanıcısı haline gelmesi ve ayrıca çocukların kendi kendilerini kontrol edebilme becerisine sahip olması çocukların bu tür olumsuzluklardan uzaklaşmasını sağlayacaktır. Televizyon, içinde hem olumsuz hem de olumlu özellikleri barındıran bir iletişim aracıdır. Doğru yönde kullanılırsa özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için faydalı bir öğrenme ortamı haline dönüştürülebilir.

**KAYNAKLAR**

Aral, N. and N. Erturan, (1999) "Frostig Görsel Algılama Testi ve Eğitim Programına Dayalı Olarak Dört-Sekiz Yaş Arası Serebral Palsili Çocuklarda Görsel Algılama Davranışının İncelenmesi", Özel Eğitim Dergisi, 2: 58-63.

Barnett, J. L. vd. (1970), Special Education Early Childhood Project, Texas: Fort Worth.

Frostig, M., (1968), Pictures and Patterns, Teacher's Guide.

Ercan, Z. G., Aral, N., (2011), "Anasınıfı Çocuklarının Görsel-Motor Koordinasyon Gelişimine Görsel Algı Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 9, Sayı 3 (Yaz 2011): 443-466.

Tuğrul, B., vd. ( 2002 ), "Altı Yaşındaki Çocukların Görsel Algılama Düzeylerine Frostig Görsel Algı Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi", Journal of Qafqaz University, Fall, Number 8 67 -85.

Yapıcı, Ş. (2006), "Bir Eğitim Aracı Olarak Televizyon ve Etkileri", Üniversite ve Toplum, Haziran 2006, Cilt:6 Sayı:2.